

KESKKONNAMINISTEERIUM

Keskkonnatasude muutmise põhimõtted ja eesmärk, peamised muudatused

Aire Rihe

Keskkonnaministeerium / keskkonnatasude büroo nõunik

September 2014

Ettekandes käsitlesele tulevad teemad

KESKKONNAMINISTEERIUM

1. Keskkonnatasude seaduse eelnõu koostamise ajakava ja senised tegevused
2. Kehtiv prognoos ja keskkonnatasusid enim maksvad tegevusalad
3. Laekumise jaotus riigieelarve, kohalike omavalitsuste, Keskkonnainvesteeringute keskuse vahel, sh laekumine Ida-Virumaale
4. Keskkonnatasude muutmissettepanekute eesmärgid ja alused
5. Keskkonnatasude raamkavas 2016+ kirjeldatud peamised muudatusettepanekud seaduse eelnõu koostamiseks
6. Keskkonnaministeeriumi ettepanek tasude muutmise kogumõju osas

Keskkonnatasude seaduse eelnõu ajakava

1. 2013. a detsembris pakkus Keskkonnaministeerium välja üldised arengusuunad, millele võiks muudatusi kujundades keskenduda. 2014. a alguses pidasime valdkonniti huvirühmadega arutelusid, et muudatusettepanekuid sisuliselt ette valmistada.
2. 2014. a kevadel saime kogutud ettepanekute ja arutelude põhjal koostada lähteülesande ja alternatiivsed muudatusettepanekud, mille sotsiaalmajanduslikku ja majanduslikku mõju analüüsida. Analüüsi teostajaks kujunes Poliitikauuringute keskus Praxis.
3. Keskkonnatasude seadus põhineb keskkonnatasude raamkaval 2016+, milles esitatakse lähtuvalt Praxise mõjude analüüsist ja teistest asjakohastest dokumentidest ettepanekud keskkonnatasude süsteemi muutmiseks.
4. Keskkonnatasude raamkava 2016+ tähtaeg on 2014. a III kvartal
5. Keskkonnatasude seaduse eelnõu tähtaeg on 2014. a IV kvartal

Keskkonnatasude kehtiv prognoos aastateks 2015-2018

Tabel 1. Ülevaade keskkonnatasude laekumise prognoosist aastateks 2014-2018

Keskkonnatasude laekumise jaotuse prognoos	2014	2015	2016	2017	2018
Keskkonnatasud kokku	<u>83 815</u>	<u>97 533</u>	<u>102 145</u>	<u>105 208</u>	<u>108 374</u>
s.h.					-
<u>Laekumised KOV-dele</u>	<u>15 330</u>	<u>16 355</u>	<u>16 622</u>	<u>16 871</u>	<u>17 128</u>
Jäätmed	450	450	450	450	450
Õhusaaste	0	0	0	0	0
Veesaaste	0	0	0	0	0
Maavara kaevandamisõiguse tasu	9 858	10 662	10 813	10 946	11 083
s.h.ÜR maardladest	6 365	6 365	6 365	6 365	6 365
KOV maardladest	3 493	4 296	4 448	4 581	4 718
Vee erikasutustasu	5 022	5 243	5 359	5 475	5 595
s.h.kar, kaev.	978	1 478	1 478	1 478	1 478
muud vee allikad	3 644	3 765	3 880	3 997	4 117

Keskkonnatasude maksjad, sh laekumine KOVidele

- põlevkivitööstus (kõik tasud kokku 54,5 mln)
 - KOVidele laekuvad põlevkivi kaevandamisõiguse tasu, karjääridest ja kaevandustest väljapumbatav vesi asukoha 25% 2011. a määrast, jahutusvesi 50% kehtivast määrast, 2012. a 12 mln eur
- muude maavarade kaevandamine (9,3 mln)
 - KOVidele laekuvad maavara kaevandamisõiguse tasu 100 %, kui kohalik maardla, 25% 2011. a määrast, kui üleriigiline maardla, 2012. a ca 5 mln eur
- tööstuslik vee kasutus (4,5 mln)
 - KOVidele laekub vee erikasutuse tasu 50% kehtivast tasumäärast, 2012. a ca 2 mln eur
- soojamajandus (3,3 mln)
- jäätmekäitlus (3,1 mln)
 - KOVidele laekub segaolmejäätmete 2009. a tasumäärast 75%, 2012. a 1 mln
- KOVidele laekus 13 mln eur maavara kaevandamisõiguse tasu, 6 mln eur vee erikasutuse tasu, 1 mln jäätmete ladestamise tasu, kokku 20 mln eur

Laekuvate keskkonnatasude jaotus RE-KIK-KOV ja tagasisuunamine Ida-Virumaale

Tabel 2. Keskkonnatasude laekumise ja jaotuse prognoos aastani 2015, tuh eur

	2011	2012	2013	2014prognoos	2015prognoos
Keskkonnatasud kokku	75 847	78 790	92 025	84 942	98 673
KOV	19 553	20 137	18 125	15 331	16 356
RE	56 294	58 652	73 900	69 611	82 317
s.h.RE sihtotstarbeline(KIK)	40 645	35 680	36 223	35 056	35 055
RE sihtotstarbeta	15 649	22 972	37 677	34 555	47 262

Ida-Virumaale laekus 2012. a hinnanguliselt 12 mln keskkonnatasusid.

KIKi keskkonnaprogrammist suunati sinna ca 6%, EL toetustest 17%, kokku keskmiselt 15%, mis seab Ida-Virumaa Harjumaa järel toetuste laekumise osas 2. kohale.

Aastatel 2009-2013 on Ida-Virumaale tagasi suunatud ca 28 mln eurot jääkreostuse likvideerimiseks, veemajanduse infrastruktuuri arendamiseks ja veekogude tervendamiseks.

Keskkonnatasude rakendamise eesmärgid

Keskkonnatasude rakendamise peamised eesmärgid on:

- ergutada loodusvarade säästlikku kasutamist;
- ergutada keskkonnasõbralikuma toorme ja kütuse kasutamist;
- ergutada taaskasutuslahenduste väljatöötamist;
- ergutada loodusvarade kasutajaid ja keskkonna saastajaid rakendama keskkonnakaitsemeetmeid;
- aidata kaasa keskkonnaga seotud tootmisväliste kulude muutmiseks tootmiskuludeks;
- koguda raha loodusvarade säästliku kasutamise, keskkonnakaitse ja looduse mitmekesisuse säilitamise riiklike meetmete rahastamiseks.

Keskkonnatasude muudatusettepanekute eesmärgid

Keskkonnatasude muudatused

Eesti järgib juba aastaid põhimõtet, et vähem maksustatakse töötamist, rohkem saastamist, taastumatute ressursside kasutamist.

Loodusvarade ressursitasud peavad korvama otsese ja kaudse kahju, mida konkreetne tegevus tekitab inimestele (nt kaevandamisest põhjustatud mürast, tolmust, vibratsioonist tekitatud tervisekahju heastamine või kaevandamisega seotud ebamugavuse talumine) või loodusele.

Neis peab sisalduma taastumatu ressursi kasutuse hind – riigile s.t kõigile maksumaksjaile kuuluva vara kasutus, kuna muu hulgas võetakse järgmistelt põlvkondadelt võimalus sellelt maavaralt tulu teenida.

Saastetasude puhul pööratakse kõige suuremat tähelepanu inimtervisele ohtlikele saasteainetele, et nende heidet edaspidi vältida ja vähendada.

Keskkonnaministeerium arvestab keskkonnatasude muutmisel nii keskkonnaeesmärke kui ka mõju Eesti ettevõtetele ja majandusele.

Näiteid Eesti keskkonnaeesmärkidest

Vesi

- Tagada pinna- ja põhjavee hea seisundi saavutamine ja hoidmine Läänemere kaitsmiseks
- Vähendada merre suunduvat lämmastikukogust umbes 1800 tonni ja fosfori kogust 320 tonni

Välisõhk

- SO₂ – vähenemine 32%, st indikatiivne piirkogus aastal 2020 on 51,9 tuhat tonni
- NO_x – vähenemine 18%, st indikatiivne piirkogus aastal 2020 on 29,4 tuhat tonni
- PM_{2,5} – vähenemine 15%, st indikatiivne piirkogus aastal 2020 on 16,9 tuhat tonni
- LOÜ – vähenemine 10%, st indikatiivne piirkogus aastal 2020 on 37,1 tuhat tonni
- NH₃ – vähenemine 1%, st indikatiivne piirkogus aastal 2020 on 9,7 tuhat tonni

Jäätmed

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2008/98/EÜ ning jäätmeseaduses kehtestatud taaskasutuseesmärgid, mh aastaks 2020 50 % olmejäätmete ringlussevõtt (2011. a tase ca 27 %)

Loodusvarad

Ressursside keskkonnasäästlik, majanduslikult efektiivne ja jätkusuutlik kasutamine vähima keskkonnamõjuga, tagades ühiskonnale varustatuse vajalike ressursidega.

Study on Environmental Fiscal Reform Potential in 12 EU Member States, EC, 28.02.2014

Soovitused Eestile:

- Tõsta mitte ohtlike jäätmete tasumäär 50 eur/ aastaks 2017;
- Tõsta Sox ja Nox tasud 1000 euronit aastaks 2020;
- Tõsta PM10 tasu 2000 euronit aastaks 2020;
- Tõsta BHT7 tasu 1600 euronit aastaks 2018,
- Tõsta fosfori tasu ca 13 600 euronit aastaks 2018

Peamised muudatusettepanekud (1) - Välisõhk

1. **Tasustatud ainete grupid** - Eestis on määratletud 13 esmatähtsat saasteainet, mida tuleb arvestada riiklikul tasandil välisõhu kvaliteedi hindamisel ja kontrollimisel. Lisaks on oluline arvestada saasteainetega, millele kehtivad piirkogused. Kokku saab eristada 15 saasteainet, mis peaksid olema keskkonnapoliitiliselt eristatud, sh saastetasude abil. Nendele lisandub CO₂.

Kõige prioriteetsemad on tervisemõju aspektist peened ja ülipeened osakesed, ohtlikud LOÜd, kantserogeensed, mutageensed või reproduktiivtoksilised ained, raskmetallid. Neile tuleb üleminekuaja järel kehtestada oluliselt kõrgem tasumäär.

2. CO₂ tasu peaks kehtima vaid CO₂ kvoodikaubandusega mitte liitunud soojusetootjatele.

3. Kohalikku häiringut tekitavad saasteained NH₃ ja H₂S peaksid olema suurema tähelepanu all, nt H₂Sile madalama künnise seadmine, kõrgem tasumäär.

4. Kõrgendavate koefitsiendid KOV tasandil - kõrgendavaid koefitsiente 1,5 tuleks rakendada ka Vaivara vallas ja Kunda linnas.

5. Kaaluda tuleks kohalikku häiringut tekitavate saasteainete ja kõrgendava koefitsiendiga arvatatud tasude tagasisuunamist kohalikule omavalitsusele välisõhu kvaliteedi parandamiseks.

Tabel 3. Tasutatavad välisõhu saasteained ja nende grupid edaspidi

Välisõhu saasteained		2015
SO₂	eur/t	145,46
SO_x	eur/t	
H₂S	eur/t	145,46
NO₂	eur/t	122,32
No_x	eur/t	122,32
TO		146,16
TSP	eur/t	146,16
PM₁₀	eur/t	146,16
PM_{2,5}	eur/t	146,16
LOÜd, v.a	eur/t	122,32
Kantserogeensed jt ained*		
Raskmetallid, v.a	eur/t	1278
Pb	eur/t	1278
Ni	eur/t	1278
As	eur/t	1278
Cd	eur/t	1278
CO	eur/t	7,7
CO₂	eur/t	2

EEA Technical Report. Revealing the costs of air pollution from industrial facilities in Europe, 2011

Tabel 4. Välisõhu saasteainete kulude hinnangud Eesti jaoks.

Meetod	Low VOLY	High VSL	Low VOLY	High VSL
Kulud	tonni			
kohta	2010		2020	
SO2	4 235	11 775	4 680	13 045
NH3	6 791	19 014	4 366	12 222
Nox	1 901	4 934	2 600	6 839
PM2,5	7 129	19 954	7 929	22 278
PM10	4 629	12 957	5 168	14 466
Arseen	282 000			
Kaadmium	7 800			
Kroom	10 400			
Nikkel	1 000			
1-3-butadiene	140			
benseen	26			
PAH	1 261 000			
dioksiinid	26 700			
* Võtab arvesse rahvastikutihedust.				
** VOLY - kaotatud eluaasta ; VSL – statistiline elu.				

Tabel 5. Ettepanek välisõhu saastetasude muutmiseks 2016-2020

Välisõhu saasteained	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
SO2	145,46	3%	15%	15%	15%	15%	150,00	172,50	198,37	228,13	262,35
SOx		3%	15%	15%	15%	15%	150,00	172,50	198,37	228,13	262,35
H2S	145,46	25%	25%	25%	35%	35%	181,83	227,28	284,10	383,54	517,78
NO2	122,32	22,62%	15%	15%	15%	15%	150,00	172,50	198,38	228,13	262,35
Nox	122,32	22,62%	15%	15%	15%	15%	150,00	172,50	198,38	228,13	262,35
TO	146,16	15%	15%	15%	15%	15%	168,08	193,30	222,29	255,63	294
TSP	146,16					15%	üleminekuageg			685	785
PM10	146,16					15%	üleminekuageg			685	785
PM2,5	146,16					25%	üleminekuageg			800	1000
LOÜd, v.a	122,32	15%	15%	15%	25%	26%	140,67	161,77	186,03	232,54	294
Kantserogeensed jt ained*						25%	üleminekuageg			800	1000
Raskmetallid, v.a	1278	15%	15%	15%	15%	15%	1469,70	1690,16	1943,68	2235,23	2570,51
Pb	1278	20%	20%	20%	20%	20%	1533,60	1840,32	2208,38	2650,06	3180,07
Ni	1278	20%	20%	20%	20%	20%	1533,60	1840,32	2208,38	2650,06	3180,07
As	1278	25%	25%	25%	25%	25%	1597,50	1996,88	2496,09	3120,12	3900,15
Cd	1278	25%	25%	25%	25%	25%	1597,50	1996,88	2496,09	3120,12	3900,15
CO	7,7	20%	20%	20%	25%	25%	9,24	11,09	13,31	16,63	20,79
CO2	2	3%	3%	3%	3%	3%	2,06	2,12	2,19	2,25	2,32

Pärast 2020. a ettepanek jätkata tasude kasvuga 3% aastas.

Peamised muudatusettepanekud (2) – vesi, saastetasud

1. Suublakoeffitsientide kehtiva süsteemi kaotamine ja asendamine siseveekogu seisundil põhineva koefitsientide süsteemiga, kus kehtivas seisundis veekogusse saasteainete heitmisele kehtestatakse kõrgem koefitsient. See peab motiveerima uute lahenduste leidmist ja tehnoloogia kasutuselevõttu seal, kus veekogud on saasteainetega juba koormatud. Suublakoeffitsient on 1,5.
2. Eristada ohtlikud veesaasteained kahte eraldi gruppi ning määrata neile erinevad tasumäärad:
 - Nimistu 1 ained, mida tuleb vältida (üleminekuaeg heite lõpetamisele 3 aastat).
 - 2. Nimistu 2 ained, mida tuleb vähendada (üleminekuaeg heite vähendamiseks 10 aastat).

Nimistu 1 ja nimistu 2 on kehtestatud VeeS § 26_5 lg 7 alusel. Lisaks on VeeS § 26_5 lg 10 alusel kehtestatud määrus nr 49, milles on toodud ohtlike ainete keskkonnakvaliteedi piirväärtused.

3. Üldine tasumäärade kasv 0-5% aastas.

Tabel 6. Ettepanek veesaastetasude muutmiseks 2016-2020

Veesaaste	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
BHT7	1435	1%	1%	1%	1%	1%	1449,35	1463,84	1478,48	1493,27	1508,20
P	12014	5%	5%	5%	5%	5%	12 615	13 245	13 908	14 603	15 333
N	2826	5%	5%	5%	5%	5%	2 967	3 116	3 271	3 435	3 607
Heljum	552,89	1%	1%	1%	1%	1%	552,89	558,42	564,00	569,64	575,34
SO4	7,09	3%	3%	3%	3%	3%	7,30	7,52	7,75	7,98	8,22
Fenoolid	24326	5%	5%	5%	5%	5%	25 542	26 819	28 160	29 568	31 047
Naftasaadused	4582	5%	5%	5%	5%	5%	4 811	5 052	5 304	5 569	5 848
Muud ohtlikud ained, Nimistu 1	21056	10%	10%	10%	10%	10%	23 162	25 478	28 026	30 828	33 911
Muud ohtlikud ained, Nimistu 2	21056	5%	5%	5%	5%	5%	22 109	23 214	24 375	25 594	26 873

Pärast 2020 jätkub tasumäärade kasv 3% aastas kuni aastani 2025.

Peamised muudatusettepanekud (2) – vesi, põhjavesi

1. Kaevandustest väljapumbatava vee erikasutusõiguse tasu ühtlustatakse üleminekuaja jooksul sarnasel tasemel pumbatava põhjaveekihi hinnaga. Üleminekuage on kuni 10 aastat.
2. Karjäärdest väljapumbatava vee erikasutusõiguse tasu tõstetakse 60%ni vastava põhjaveekihi tasumäärast. Üleminekuage on kuni 10 aastat.
3. Väga suure pindalaga karjäärdest (nt Narva karjäärdest) väljapumbatavale veele rakendatakse koefitsienti vahemikus 0-1, kuna väljapumbatavas vees on suures osas sademevesi. Tuleb määratleda pindala, millest alates koefitsient rakendub.
4. Edaspidi ei eristata üleriigilisi ja kohaliku tähtsusega maardlaid – arutelu selle üle, kuidas määrata KOVidele laekuv vee erikasutusõiguse tasu suurus.
5. Eristatakse põlevkivitööstusega seotud vee erikasutus ning suunatakse selle tasud tagasi kogu mõjutatud ala kohalikele omavalitsustele.
6. 2014. a hinnangu järgi on halvas seisundis Ordoviitsiumi Ida-Viru, Ordoviitsiumi ida-Viru põlevkivibasseini ja Kvaternaari Vasavere põhjaveekogum.

Tabel 7. Ettepanek vee erikasutuse ja veesaastetasude muutmiseks 2016-2020

Tasuliik		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
kaevandusvesi	s/m3	5,221	3%	3%	3%	3%	3,0%	5,38	5,54	5,71	5,88	6,053
karjäärivesi	s/m3	1,872	5%	5%	5%	20%	20%	1,97	2,06	2,17	2,60	3,121
karjäärivesi**	s/m3	1,872	0%	0%	0%	0%	0%	1,87	1,87	1,87	1,87	1,872
jahutusvesi	s/m3	0,159	1%	1%	1%	1%	1%	0,16	0,16	0,16	0,17	0,17

Pärast 2020 jätkub tasumäärade kasv 3% aastas kuni aastani 2025

Peamised muudatusettepanekud (3) - jäätmed

Põlevkivitööstus maksis 2013. aastal 13,55 mln eurot jäätmete ladestamise tasu.

Jäätmetasude ulatuslik tõstmine ei avalda taaskasutuse suurendamisele positiivset mõju, sest taaskasutus sõltub nõudlusest.

Kuna nii poolkoksi kui põlevkivituha prügilad vastavad keskkonnanõuetele, pole keskkonnamõju silmas pidades neile erinev lähenemine põhjendatud.

Majandusliku motivatsiooni poole pealt poolkoksi ja tuha tasude oluline tõstmine lähenemine hetkel ei tööta, kuna puudub tsemendi turg. Tsemendi toormeks sobivad mõlemad, seega ei ole põhjust nende tasumääri eristada.

Samuti tuleb jätkata rakendusuringutega selleks, et taaskasutusvõimaluste ringi laiendada. Aheraine puhul peab killustiku kasutamise suurendamiseks edaspidi tegema tihedat koostööd Maanteeameti ja MKMiga.

Tabel 8. Ettepanek vee erikasutuse ja veesaastetasude muutmiseks 2016-2020

Jäätmed		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
asbest	eur/tonn	0,63	-	-	-	-	-	0,63	0,63	0,63	0,63	0,63
tava	eur/tonn	29,84	40%	3%	3%	3%	3%	41,78	43,03	44,32	45,65	47,02
lendtuhk	eur/tonn	2,98	3%	3%	3%	3%	3%	3,07	3,16	3,26	3,35	3,45
poolkoks	eur/tonn	2,98	3%	3%	3%	3%	3%	3,07	3,16	3,26	3,35	3,45
aheraine	eur/tonn	1,31	2%	2%	2%	2%	2%	1,34	1,36	1,39	1,42	1,31

Peamised muudatusettepanekud (4) - põlevkivi

1. Põlevkivi tasumäär kujundamisel lähtutakse järgmistest eesmärkidest:
 - i. see rakendub kaevandamisega kaasneva keskkonnamõju kompenseerimiseks riigile ja kohalikele elanikele,
 - ii. põlevkivi kaevandamist ja kasutamist tuleb suunata kadude vähenemisele;
 - iii. suunatakse taastumatust loodusvarast kõrgeimat lisandväärtust tootma,
 - iv. nõutakse taastumatu loodusvara kasutamisest ühiskonnale õiglast tulu.
2. Põlevkivi kaevandamisõiguse tasu suunatakse tagasi KOVidele nii, et see laekub kõigile mõjutatud ala KOVidele. Nende KOVide tulud, kuhu tasu ka praeguse süsteemi järgi laekub, ei vähene. Tagasisuunamise aluseks kaevandatud alade % KOV pindalast, jääkreostus, pärandmõju, oluline vee alandusleetri mõju.

Arutelu vajab see, kuidas määrata KOVi mõjutatud ala ja osa tasust, mis tagasi suunatakse. Sellest tuleneb, missugused KOVid peaksid olema regioonis hõlmatud ja mis hetkest (kaevandamine on toimunud/toimub/planeeritakse) tasu tagasi suunatakse.

3. Tasumäär kehtestatakse kuni 10 a perioodiks.

Põlevkivi kaevandamise keskkonnamõjud

Karjääriviisiliselt või allmaaviisil kaevandustes kaevandatud ala kogupindala Ida-Virumaal oli 2013. aasta lõpuks 441 km², Lääne-Virumaal 1 km². Kaevandatud alast on 290 km² allmaakaevandatud ja 151 km² on kaevandatud karjääriviisil.

Seni allmaakaevandatud alast orienteeruvalt poole moodustab ebastabiilne maa. Järelevajumisohtlikel aladel ei saa püstitada suuremaid rajatisi ettevaatusabinõusid järgimata. Maapinna vajumised põhjustavad sulglohke ja vannikujulisi suletud reljeefi elemente, mille põhjas võivad tekkida liigniiskunud alad ja vajadus täiendavate maaparandus- ning metsakuivendussüsteemide rajamiseks.

Sõltuvalt aastasest kaevandamiskogusest lisandub kaevandatud ala 4-6 km² aastas. Karjäärialadel asendub looduslik maastik korrastatud tööstusmaastikuga, mille muutumine looduslähedaseks võtab paratamatult aega. Kaevandatud alal jätkuvad pärast mäetööde lõpetamist pikaajalised geoloogilised protsessid, mis võivad mõjutada maapinna seisundit, põhjustada kivimite järeldformatsioone ning maapinna vajumisi ja ehitamine allmaakaevandatud aladel kaasa toob kaasa täiendavaid kulutusi.

Keskkonnaministeeriumi ettepanek - tasakaalustsenaarium

Kõigi keskkonnatasude kasv kokku, mis põlevkivitööstust mõjutavad, jääb vahemikku 3-10% aastas.

Põlevkivi kaevandamisõiguse tasumäär kasvab 5% aastas kuni 2020 ja seejärel 3% aastas.

KESKKONNAMINISTEERIUM

Täna tähelepanu eest

Aire Rihe

Aire.Rihe@envir.ee